

30252 Toekomstvisie agrarische sector

Nr. 213 Brief van de minister van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 10 februari 2026

Met deze brief informeer ik uw Kamer mede namens de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), de staatssecretaris Langdurige en Maatschappelijke Zorg en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) over de uitvoering van de motie van Campen en Grinwis¹ en doe ik daarmee deze motie af. Deze motie verzoekt de regering om in samenwerking met VWS in kaart te brengen hoe knellende wet- en regelgeving voor zorgboeren en andere, soortgelijke multifunctionele landbouwbedrijven weggenomen kan worden.

Om opvolging te geven aan deze motie heb ik in Q4 2025 een inventarisatie gedaan bij sectorpartijen van de huidige knellende wet- en regelgeving in den brede en deze besproken met de ministeries van VWS en SZW. Tevens bied ik het onderzoek aan van Berenschot en BügelHajema over belemmeringen voor de multifunctionele landbouw (MFL) in de Omgevingswetprocedure binnen gemeenten. Daarmee geef ik invulling aan de toezegging in mijn Kamerbrief van 19 maart 2024² om een verdiepend onderzoek naar de regeldrukervaring van MFL ondernemers uit te zetten.

De rol van multifunctionele landbouw

Met een totale omzet van €1,68 miljard in 2023 levert multifunctionele landbouw een belangrijke bijdrage aan het verdienvermogen van de landbouw³. 37% van de agrarische ondernemers heeft via verbreding of verdieping één of meerdere neventakken op het boerenerf opgezet, dit zijn 18.770 bedrijven. Hiervan bieden 1.300 bedrijven activiteiten in de zorg aan en 226 bedrijven zijn actief in de agrarische kinderopvang. Andere voorbeelden van multifunctionele activiteiten zijn boerderijverkoop, recreatie, natuurbeheer en educatie. Met deze vormen van verbreding kunnen boeren meerwaarde creëren op het eigen bedrijf, waardoor zij een extra verdienmodel toevoegen. Een meervoudig verdienmodel reduceert de afhankelijkheid van één inkomensbron en daarmee de kwetsbaarheid van de onderneming.

¹ Kamerstuk 30 252, nr. 186

² Kamerstuk 30 252, nr. 154

³ WUR rapport 2025 033. Kijk op Multifunctionele landbouw; omzet 2007-2023

Op deze wijze vormt MFL een essentieel pad voor doorontwikkeling van de landbouw. Ook leveren MFL-ondernemingen een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van en werkgelegenheid op het platteland. Zowel het landelijk gebied als de klanten, cliënten en consumenten profiteren van het MFL-aanbod. Het versterkt de band tussen boer en burger, en tussen stad en platteland. Dit komt ten goede aan het draagvlak en de toekomstbestendigheid voor de gehele agrarische sector.

Regeldruk voor multifunctionele landbouw in de ruimtelijke ordening

Het merendeel van de uitdagingen van MFL-ondernemers heeft te maken met het vergunningverlenings-traject in de ruimtelijke ordening, zo laat het rapport van de Kamer van Koophandel over regeldrukervaringen van MFL-ondernemers zien waarover ik u in mijn Kamerbrief van 19 maart 2024⁴ heb geïnformeerd. Daarom heb ik na het uitkomen van dit rapport een verdiepend onderzoek uitgezet, naar de Omgevingswetprocedure in relatie tot MFL. In opdracht van mijn ministerie en het ministerie van Economische Zaken en in afstemming met het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) onderzocht Berenschot in samenwerking met BügelHajema wat gemeenten belemmert om MFL-omgevingsvergunningen binnen gestelde termijnen af te geven en hoe deze belemmeringen weggenomen kunnen worden.

Het onderzoek concludeert dat er voor MFL aanvragen door hun uniciteit vaak nog geen beleidskaders zijn om de aanvraag op te beoordelen. Daarom is er al snel een uitgebreide Omgevingswetprocedure nodig. Wel kan door gemeenten beleid voor MFL worden opgesteld met een eenduidige definitie die past bij het gebied om de afweging voor gemeenten te vergemakkelijken en ondernemers op voorhand meer duidelijkheid te geven. Daarnaast is goede communicatie tussen de gemeente en de MFL-ondernemer van groot belang. Succesfactoren hiervoor zijn een goed georganiseerde interdisciplinaire afstemming binnen gemeenten en tussen medeoverheden en vroegtijdig informeel overleg met de aanvrager.

Het onderzoek geeft als handreiking voor dit proces diverse tips, vertaald in een praatplaat. De praatplaat kan zowel gemeenten als ondernemers ondersteunen in de vergunningverlening voor MFL-bedrijven. In samenwerking met de VNG zullen de resultaten verder worden verspreid, om zo vergunningverleningsprocedures te verbeteren. Daarnaast hebben er in samenwerking met de VNG en

⁴ Kamerstuk 30 252, nr. 154

LTO webinars⁵ en workshops plaatsgevonden voor ondernemers en gemeenteambtenaren om samen MFL te stimuleren en te integreren in het omgevingsplan. Regeldruk door ruimtelijke ordening heeft mijn continue aandacht en ik zal op dit onderwerp in gesprek blijven met medeoverheden.

⁵ Het webinar van 10 november 2025 is terug te kijken via www.lto.nl/webinar-ruimtelijke-ordening-in-de-multifunctionele-landbouw/

Regeldruk voor MFL in branchespecifieke wet- en regelgeving

In Q4 2025 heb ik een inventarisatieronde gedaan langs de Vakgroep MFL van de LTO, de Vakgroep Agrarische Kinderopvang en de Federatie Landbouw en Zorg (FLZ) om huidige knellende wet- en regelgeving in kaart te brengen. De inventarisatie signaleerde naast voornoemde uitdagingen in de ruimtelijke ordening ook branchespecifieke wet- en regelgeving voor zorgboeren en agrarische kinderopvang.

De genoemde knelpunten zijn de volgende:

- Zorgboeren houden graag hun niet zorg gerelateerde inkomsten buiten de Jaarverantwoording Zorg, mede doordat concurrentiegevoelige informatie openbaar wordt.
- Ook is er onduidelijkheid of ook vrijwilligers gelden als zorgverleners in relatie tot het instellen van een cliëntenraad.
- Daarnaast kan de regeldruk verminderen wanneer de eis voor het instellen van intern toezicht versoepeld wordt bij het aanbieden van begeleiding als vorm van zorg.
- Ook leven er sinds het indienen van het wetsvoorstel Wet integrale bedrijfsvoering zorg- en jeugdhulpaanbieders (Wibz) zorgen omtrent het winstuitkeringsverbod en is er behoefte aan een eenduidige definitie van de wettelijke normen ter voorkoming van tegenstrijdige belangen, opdat ondernemers goede handvatten krijgen hoe hierover te rapporteren.
- Aanbieders van agrarische kinderopvang brachten naar voren dat het aanmerken van kinderopvang als dienst van algemeen economisch belang (DAEB) mogelijk tot een toename van regeldruk kan leiden.

Voor de overige vormen van multifunctionele landbouw (boerderijverkoop, natuurbeheer, educatie en recreatie) zijn nu geen branchespecifieke knellende wet- en regelgeving voorgedragen. Hieronder zal ik ingaan op de inzet van het kabinet op deze genoemde knelpunten.

Regeldruk voor zorgboeren

Het is bekend dat zorgboeren administratieve lasten ervaren. Hierover hebben zorgboeren de afgelopen jaren meerdere gesprekken gevoerd met het ministerie van VWS. Waar mogelijk wordt ingezet op meer synergie in wet- en regelgeving van het ministerie van VWS en het terugdringen van administratieve lasten. Daarbij is het met het oog op de kwaliteit van zorg voor cliënten belangrijk dat aan verschillende waarborgen wordt voldaan en dat voor alle zorgorganisaties dezelfde eisen gelden om zorg te leveren. Verder werkt het ministerie van VWS aan regeldrukvermindering in de gehele zorgsector, onder andere via

samenwerking met de Regiegroep Aanpak Regeldruk en de afspraken uit het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord.

Jaarverantwoording Zorg

Vanaf 1 januari 2025 zijn alle type zorgaanbieders verplicht om een jaarverantwoording bij het Centraal Informatiepunt Beroepen Gezondheidszorg (CIBG) openbaar te maken. De jaarverantwoording is een maatschappelijke verantwoording over de besteding van collectieve middelen. Daarnaast wordt de jaarverantwoording ook gebruikt onder andere de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) voor het risico-gestuurde toezicht op zorgaanbieders. Zorgboeren verrichten vaak naast de zorgverlening ook andere activiteiten, zoals agrarische productie, detailhandel, recreatie, horeca en wonen. Deze categorie zorgaanbieders verzoekt om de niet-zorggerelateerde opbrengsten en kosten buiten de jaarverantwoording te laten. De zorgboeren stellen dat de niet-zorg gerelateerde opbrengsten en kosten tot een vertekend beeld van de financiële bedrijfsvoering of het resultaat kunnen leiden. Daarnaast zien zij het risico dat er met de openbare jaarverantwoording Zorg concurrentiegevoelige informatie openbaar wordt. Verder zouden zij willen dat het agrarisch deel niet meetelt voor de groottecriteria, zodat zij aanspraak kunnen maken op meer vrijstellingen.

In het rapport 'Vergelijking opties maatschappelijke jaarverantwoording' van het onafhankelijke onderzoeksbureau Improven is in 2023 onderzocht wat de gevolgen zijn van een maatschappelijke verantwoording over uitsluitend de besteding van collectieve middelen. Dit alternatief leidt volgens Improven tot uitvoeringsproblemen, omdat de toerekening van de door de zorgaanbieders gemaakte kosten aan collectieve en private middelen enerzijds een subjectief karakter kent (en daardoor niet per definitie tot een getrouw beeld van de financiële verantwoording en de toelichting daarop) en anderzijds tot hogere administratieve lasten voor de zorgaanbieder zal leiden.

Daarnaast is om eenheid in de Nederlandse jaarrekeningenrechtwetgeving te bevorderen ook aangesloten bij de groottecriteria van het BW en de EU-Richtlijn jaarrekening. Dit verlicht wederom de regeldruk voor alle type zorgaanbieders, omdat er geen verschil zit tussen de groottecriteria voor de vrijstellingen ten aanzien van de omvang van de jaarverslaggeving in de zorgwetgeving en het BW. Een zorgaanbieder kan daarmee volstaan met in principe één jaarverslaggeving.

Daarom sluit de jaarverantwoording zoveel mogelijk aan bij bestaande regels in het Burgerlijk Wetboek. Deze regels gaan uit van verantwoording over de hele financiële bedrijfsvoering, dus inclusief alle activiteiten binnen één organisatie. Dit is nodig om goed zicht te krijgen op de financiële gezondheid en de continuïteit van de zorg. Dit geldt voor middelgrote en grote zorgaanbieders.

Kleine zorgaanbieders mogen zelf kiezen om in de toelichting bij de jaarverantwoording een uitsplitsing naar bedrijfstak te maken, als dat volgens hen een beter beeld geeft.

Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen 2018

De Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen 2018 (Wmcz 2018) bepaalt dat een cliëntenraad noodzakelijk is wanneer in de regel tien of meer natuurlijke personen bij een zorginstelling zorg verlenen. Hieronder vallen ook natuurlijke personen die geen beroepsmatige zorg verlenen, zoals vrijwilligers. De Wmcz heeft als belangrijkste doel om de positie van cliëntenraden ten opzichte van zorginstellingen en jeugdhulpaanbieders te versterken.

Zorgboeren hebben bij de minister van LNVN de wens geuit om de status van vrijwilligers in deze bepaling te evalueren en hen ofwel buiten de bepaling te houden, ofwel een duidelijke grond aan te dragen waarom vrijwilligers ook meegenomen dienen te worden als natuurlijke personen die zorg verlenen in deze bepaling. De Wmcz 2018 is kort geleden geëvalueerd. De staatssecretaris Langdurige en Maatschappelijke Zorg heeft het rapport met de bevindingen eind 2025 aan de Staten-Generaal toegezonden⁶. Uit de wetsevaluatie blijkt dat de Wmcz 2018 voldoet. De wet hoeft volgens de onderzoekers niet aangepast te worden. De onderzoekers adviseren wel om te verduidelijken wanneer de Wmcz 2018 van toepassing is. Als voorbeeld hiervan wordt in het rapport genoemd om te verduidelijken dat vrijwilligers ook natuurlijke personen zijn die zorg verlenen. De staatssecretaris Langdurige en Maatschappelijke Zorg heeft in haar brief van 27 november 2025 aangegeven dat zij eerst gesprekken gaat voeren met het veld om te komen tot de vervolgstappen naar aanleiding van de conclusies van dit rapport⁷. Voor de zomer wordt uw Kamer geïnformeerd over deze vervolgstappen.

Intern toezicht

Diverse zorginstellingen dienen een intern toezichthouder te hebben sinds de inwerkingtreding van de Wet toetreding zorgaanbieders (Wtza) per 1 januari 2022. Deze wet heeft tot doel de bewustwording ten aanzien van eisen aan kwaliteit van zorg te versterken en het bevorderen van een transparante en ordelijke bestuursstructuur en bedrijfsvoering. Ook kan hier met de Wtza beter toezicht op worden gehouden.

Sinds 1 juli 2025 is er een uitzondering gemaakt voor kleinere zorginstellingen in de eerstelijns- en kleinschalige zorg. Zij hebben pas een intern toezichthouder nodig bij meer dan 50 zorgverleners, in plaats van de oorspronkelijke grens van meer dan 25 zorgverleners. Aanleiding is dat deze eis disproportioneel werd geacht voor deze specifieke groep kleinere zorginstellingen. De

⁶ Kamerstuk 34 858, G (Wetsevaluatie Wmcz 2018).

⁷ Kamerstuk 34 858, nr. 46.

grens van meer dan tien zorgverleners is gebleven voor instellingen waar cliënten gedurende ten minste een etmaal verblijven of die zorg (doen) verlenen waarbij sprake is van medisch specialistische zorg, persoonlijke verzorging, begeleiding of verpleging.

De FLZ en de LTO geven aan begrip te hebben voor de afwegingen om de norm niet te verhogen voor bepaalde sectoren gezien de risico's op ernstige schade bij cliënten en de impact die de zorg heeft op het dagelijks leven van cliënten vanwege afhankelijkheid of zorgbehoefte. Om administratieve lasten terug te dringen verzoeken de FLZ en LTO om de verhoging van de norm wel van toepassing te laten zijn op instellingen waarbij sprake is van begeleiding.

De minister van VWS deelt echter niet de zienswijze van FLZ dat ook begeleiding onder voornoemde uitzondering kan vallen en acht het instellen van intern toezicht bij meer dan 10 zorgverleners ook voor begeleiding noodzakelijk. De eisen aan de bestuursstructuur zijn passend door de risico's op ernstige schade bij cliënten en de impact die de zorg heeft op het dagelijks leven van cliënten bij onvoldoende kwaliteit van de begeleiding. Gelet op de grote gevolgen voor patiënten bij onvoldoende kwaliteit van de begeleiding is de omvangsgrens voor deze vorm van zorg behouden.

Wetsvoorstel Wet integrale bedrijfsvoering zorg- en jeugdhulpaanbieders

Januari 2025 is het wetsvoorstel Wet integrale bedrijfsvoering zorg- en jeugdhulpaanbieders naar uw Kamer gezonden. Dit wetsvoorstel stelt verplichtingen en randvoorwaarden ten aanzien van de bedrijfsvoering, met als doel integrale bedrijfsvoering te bevorderen en partijen die uit zijn op persoonlijk gewin zoveel mogelijk te weren. Het ministerie van VWS heeft over het wetsvoorstel diverse gesprekken gevoerd met brancheorganisaties die zorgboeren vertegenwoordigen, waaronder FLZ, LTO en de branchevereniging kleinschalige zorg (BVKZ). De aandachtspunten omtrent de Wibz die bij de minister van LVVN zijn gemeld betreffen het winstuitkeringsverbod en een eenduidige definitie van de wettelijke normen ter voorkoming van tegenstrijdige belangen, opdat ondernemers goede handvatten krijgen hoe hierover te rapporteren.

Naar aanleiding van reacties op de internetconsultatie, diverse toetsen, gesprekken met veldpartijen en het advies van de Raad van State heeft de minister van VWS verschillende wijzigingen doorgevoerd in het wetsvoorstel, waaronder:

- De brede open norm voor integere bedrijfsvoering is vervangen door een meer proportionele norm voor van betekenis zijnde transacties.
- De voorwaarden aan winstuitkering worden op wetsniveau geregeld in plaats van in lagere regelgeving. Dit komt tegemoet aan de kritiek dat het regelen van de voorwaarden voor winstuitkering in lagere regelgeving leidt tot rechtsonzekerheid.
- Bepalingen van winstuitkering zijn niet van toepassing in situaties waarin een winstuitkering gelijk te stellen is met de inkomsten uit arbeid, of waarin dat onderscheid niet goed kan worden gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan een natuurlijk persoon die zorg of jeugdhulp verleent in de vorm van een eenmanszaak of door middel van een persoonlijke BV zonder personeel. Of aan een situatie waarin er geen sprake is van externe investeerders die eigen vermogen verschaffen en er geen goed onderscheid gemaakt kan worden tussen het loon en de winstuitkering, zoals bij maatschappen of vennootschappen onder firma (vof). Dit betekent dat de winstverdeling binnen een maatschap van bijvoorbeeld medisch specialisten meestal buiten beschouwing blijft. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor zorgboerderijen als zij als rechtsvorm een vof of een eenmanszaak hebben.

Overigens heeft de minister van VWS de Tweede Kamer op 11 december jl. geïnformeerd dat hij zich naar aanleiding van vragen en opmerkingen vanuit de Kamer herbezint op de inhoud van het wetsvoorstel Wibz⁸. Daarbij onderzoekt de minister van VWS waar aanscherpingen kunnen plaatsvinden en hoe risico's ten aanzien van bijvoorbeeld de administratieve lasten en continuïteit van zorg en jeugdhulp ondervangen kunnen worden.

Regeldruk voor agrarische kinderopvang

Om ongeoorloofde staatssteun te voorkomen heeft het nieuwe kabinet besloten om in het stelsel voor kinderopvang de dienst kinderopvang aan te merken als dienst van algemeen economisch belang⁹. Dit voornemen is opgenomen en toegelicht in het conceptwetsvoorstel financiering kinderopvang wat in oktober en november van 2025 open heeft gestaan voor internetconsultatie¹⁰.

Bij aanbieders van agrarische kinderopvang leeft de zorg dat deze nieuwe wet- en regelgeving tot een toename van de regeldruk zal leiden. Bij het uitwerken van de DAEB, die op dit moment nog gaande is, staat voorop dat ondernemen mogelijk moet blijven en dat de diversiteit in het aanbod behouden moet blijven.

⁸ Kamerstuk 36 686, nr. 7

⁹ Kamerstuk 31 322, nr. 569

¹⁰ [Overheid.nl | Consultatie Wet financiering kinderopvang](https://overheid.nl/consultatie/wet-financiering-kinderopvang).

Kleinschalige en agrarische kinderopvangondernemers zijn belangrijk voor de sector. Hun aanbod komt tegemoet aan een specifieke behoefte die ouders kunnen hebben voor een bepaalde vorm van kinderopvang. Om de vormgeving van de DAEB zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de specifieke kenmerken en behoeften vanuit de sector, wordt de verdere uitwerking van de DAEB samen met de sector opgepakt. Daarbij is uiteraard aandacht voor het zo veel mogelijk beperken van de regeldruk en administratieve last voor organisaties.

Vervolg

Knellende wet- en regelgeving blijft een punt van aandacht voor MFL. De primaire verantwoordelijkheid voor branchespecifieke wet- en regelgeving zoals zorg en kinderopvang ligt bij mijn collega bewindspersonen. Mijn departement staat in nauw contact met deze verantwoordelijk bewindspersonen en blijft knelpunten en signalen op dit terrein met hen bespreken. Daarbij ben ik blij dat ook de sector aangeeft goed contact te hebben gehad met LVVN, VWS en SZW in 2025. Afgelopen jaar waren er openingen om de Wibz en de Wtza passender te maken voor zorgboeren waar de minister van VWS gebruik van heeft gemaakt. Ik zie nu dat er voornamelijk winst te behalen is voor MFL in de gemeentelijke en provinciale aanpak van ruimtelijke ordening. De resultaten van het onderzoek en de praatplaat van Berenschot en Bügelhajema leveren daarvoor een waardevolle handreiking. In samenwerking met de VNG zullen de resultaten verder worden verspreid, om zo de mogelijkheden van multifunctionele landbouw als toekomstbestendig verdienmodel te verbeteren.

De minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,
F.M. Wiersma